

- підвищення кваліфікації слідчих, оперативних працівників кримінальної поліції, поліцейських оперативної служби без застосування сучасних технологій, без залучення викладачів з досвідом роботи в правоохоронних органах;
- безсистемний внутрішньовідомчий контроль і прокурорський нагляд за розкриттям злочину;
- нездатність керівного складу відділу кримінальної поліції, слідчого відділу на належному рівні організувати роботу підлеглих на місці огляду озброєного нападу в банківській установі з використанням криміналістичних рекомендацій та правил;
- низький рівень координації правоохоронних органів у розкритті злочину та взаємодії оперативних підрозділів із СОГ.

Використання слідчим загальних процесуальних вимог та криміналістичних рекомендацій при огляді місця події забезпечує своєчасність розкриття та розслідування бандитизму.

Одержано 14.10.2019

УДК 343.98

Олексій Володимирович КОРНЕВ,
*аспірант Харківського науково-дослідного інституту
судових експертиз імені Засл. проф. М. С. Бокаріуса*

ЩОДО МЕТОДИКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ПОРУШЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ ЖИТЛА

Право особи на недоторканність житла відноситься до числа вагомих прав людини у демократичному суспільстві. Зокрема, ст. 30 Конституції України гарантує кожному недоторканність житла, встановивши, що не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. Згідно загальноєвропейських правил кожен має право на повагу до житла, що визначено у ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Отже, держава повинна належним чином захищати житло громадян від протиправних посягань.

Статтю 162 КК України встановлено кримінальну відповідальність за порушення недоторканності житла. Зокрема кримінально-караними вважаються такі діяння, як незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення

в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян.

Згідно даних офіційної статистики протягом останніх років в нашій країні реєструється близько 2 тис. кримінальних проваджень за ст. 162 КК України щороку (2016 рік – 1971 провадження, 2017 – 1661; 2018 – 2055, 9 місяців 2019 – 1846). Зазначені цифри, на нашу думку, свідчать про наявність підстав і можливостей розроблення окремої криміналістичної методики розслідування вказаного виду кримінальних правопорушень. Проте до цього часу відповідне наукове завдання залишається не вирішеним, отже дієвих методико-криміналістичних рекомендацій з протидії таким посяганням досі не існує. Цю прогалину необхідно заповнити шляхом здійснення належного наукового аналізу, а також узагальнення емпіричного матеріалу та створення видової методики розслідування.

У науковій літературі представлено лише кілька наукових публікацій з даної проблематики М. М. Стебелевої, які не претендують на вирішення відповідного наукового завдання, а лише окреслюють його актуальність. У підручниках і навчальних посібниках з криміналістики та відповідних спецкурсів зазначена тематика відсутня, що не йде на користь практичній діяльності органів досудового розслідування. Тому існує нагальна потреба в обґрунтуванні структури методики розслідування порушення недоторканності житла та змісту кожного її елемента, аналізу сучасної практики слідчої діяльності щодо організації розслідування цього виду кримінального правопорушення та проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Важливе значення для формування окремої методики розслідування порушення недоторканності житла має криміналістична характеристика цього кримінального правопорушення, яка включає систему відомостей про типові ознаки його механізму, зокрема, способів, слідів, особи злочинця і потерпілого, місця, часу, обстановки та інших обставин злочинної події.

У даному сенсі слід відзначити, формування такої криміналістичної характеристики потребує узагальнення значної кількості емпіричного матеріалу. Проте, здійснений нами вибірковий аналіз матеріалів кримінальних проваджень за ст. 162 КК України дає підстави для виокремлення трьох основних різновидів цих кримінальних правопорушень, які суттєвим чином відрізняються за механізмом вчинення, тому мають бути враховані при побудові їхньої криміналістичної класифікації.

Основним критерієм цієї класифікації є ознаки суб'єктивної сторони діяння і особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення, зокрема мета і мотив протиправних дій.

Так, переважна кількість порушень недоторканності житла вчиняється на побутовому ґрунті особами, котрі діють з метою досягнення певних протиправних або нейтральних цілей, проникаючи до житла певної особи. Мова йде про такі мотиви, як ревності, помста, намагання отримати відшкодування від боржників, з'ясувати особисті стосунки з особою, яка проживає в приміщенні, тощо. Досить поширеними також є випадки проникнення до житла у стані сп'яніння особами, які діють спонтанно, втративши здатність орієнтування у часі та просторі. Такі кримінальні правопорушення є менш кваліфікованими, не характеризуються підготовкою та приховуванням протиправних дій і загалом є простішими для розслідування.

Друга група кримінальних правопорушень вчиняється працівниками органів правопорядку під час виконання службових функцій. Мотиви протиправних дій можуть бути різними, зокрема, корисливими, невірним розумінням інтересів служби, зумовленими поганою професійною кваліфікацією тощо. Такі злочини є менш поширеними, проте набагато складнішими для виявлення та розслідування. Правопорушники самі володіють знаннями та навичками у сфері правоохоронної діяльності, застосовують кваліфіковані способи підготовки та приховування злочину, можуть чинити активну протидію розслідуванню. Ці обставини значно ускладнюють процес розслідування і вимагають застосування ефективних організаційних заходів, тактичних прийомів і операцій під час розслідування.

Третій різновид злочинного порушення недоторканності житла має місце у випадках застосування агресивних силових заходів щодо вирішення цивільних або сімейних спорів щодо прав власності та користування житлом. Крім того, дані злочини можуть бути частиною складних технологій злочинної діяльності, пов'язаної з рейдерським захопленням об'єктів нерухомості. У таких випадках мова може йти як про відносно нескладні для розслідування діяння, вчинені у зв'язку з цивільно-правовими спорами, які тим не менш вимагають врахування відповідних обставин, так і про складні справи про злочини, вчинені злочинними групами або злочинними організаціями.

Підсумовуючи викладене відзначимо, що формування основ криміналістичної методики розслідування порушення недоторканності житла сприятиме поліпшенню рівня наукової розробленості цього напрямку слідчої діяльності та підвищенню ефективності практичної роботи у сфері протидії відповідній злочинності. При побудові такої методики розслідування необхідно враховувати криміналістичну класифікацію зазначених кримінальних правопорушень.

Одержано 10.10.2019